

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת וארא תשע"ח

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצאתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים: ולקחתי אתכם בלע ליע והייתי לכם לאלקים וגו' (ו' יז)

בתלמוד ירושלמי (פסחים פ"ה ה"א - דף סח, ב) "מניין לארבעה כוסות רבי יוחנן בשם ר' בנייה כנגד ארבע גאולות לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם וגו' ולקחתי אתכם בלע ליע וגומר והוצאתי והצאתי וגאלתי ולקחתי". מה העניין של הארבע כוסות נגד לשונות אלו?

בספר "פרדס דוד" (וכעין זה מביא הרב החיד"א בספרו 'ראש דוד') כתב עפ"י דברי חז"ל שהיו ישראל צריכים להשתעבד במצרים ת"ל שנה, כדכ' בפר' שמות ספר שמות (יב, מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה" ולמעשה נשתעבדו רק פ"ו שנים, שכן קושי השעבוד התחיל רק משנולדה מרים (ראה ילקוט שמעוני שמות פרק יד רמז רמא), והנה ארבע מאות ושלושים עולה כמנין ה' פעמים פ"ו, ובני ישראל עבדו רק חמישית, פ"ו שנים. כנגד זה אנו שותים ארבע כוסות, שכל כוס מכוון כנגד פ"ו שנים שלא נשתעבדו במצרים, שכו"ב בגימטריה פ"ו. אמנם אנו נוהגים ליתן אף כוס חמישי, ואין שותים אותו, וקרוי "כוס של אליהו הנביא". ומה טעם יש בו?

אפשר לבאר, בהקדם דברי ה"כתב סופר" בפרשתו עה"פ "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וכו' ושמי ה' אל נודעתי להם". (עיין פירוש רש"י, ועיין בפנים במדרש). ולפי ע"ד לפרש, כי בודאי מאתו לא תצא הרע, והכל לטוב לאדם להצמיח ישועה, או כדי למעט עונותיו. ואם יודע האדם כי כן הוא, מקבל הכל באהבה ושמחה כי לטוב הוא, ומש"כ כשאין יודע מכל זה לפעמים מתרעם על מדותיו של הקב"ה, אבל האבות לא כן עשו, כי הגם שברע היו, ולא ידעו כי הוא לטוב להם, מ"מ לא התרעמו על מעשה ה' אשר עשה עמם. והיינו וארא אל אברהם וכו', כפירוש רש"י והמדרש שהיו לאבות תלאות רבות דלא היה לאברהם מקום לקבור וכו', ושמי ה' אל נודעתי להם, דהיינו כי ה' הוא רחמים ובאמת הכל רחמים וטוב מה', אבל אני לא הודעתי להם ככה".

עפ"י, אפ"ל שהכוס החמישי הרי מרמז על הפ"ו שנים שכן נשתעבדו, ולכן אין שותים אותו, כיוון שכעת נראה לנו הגלות כדבר מר, אמנם באמינים אמו שכל הגלויות הכל לטובה, לכן ממלאים כוס זה אבל כעת איננו שותים ממנו. שרק לעתיד יגלה הטוב שבכך. והטעם שנקרא על שמו של אליהו הנביא אפשר לבאר בהקדם הסיפור הידוע מחז"ל, כפי שכתבו רב ניסים גאון בספרו "פיה מהישועה" (פירק ב):

"רבי יהושע היה צם ומתפלל וביקש את ה', שיהלך לו את אליהו ז"ל. והנה פגשו פעם אחת בדרך. אמר לו [אלהו], האם יש לך ענין [אלו] אמר לו: אתאווה ללכת עמך כדי לראות את הנפלאות שתעשה בעולם. אמר לו אליהו: אתה לא תוכל לשאת את מעשי שתראה, ונצטרך לטרוח אתך כדי להודיעך מהו שחייב אותו מעשה. אמר לו: רבי! לא אטריח עליך ביותר ולא אכביד עליך בשאלות, אולם תאוותי לחזות מה תעשה - ותו לא. התנה אתו [אלהו] שכשיראה לדעת את סבות מעשיו מיד ייפטר ממנו. מעשיו התמוהים של אליהו: הלך אתו [אלהו] עד שהגיעו לעת ערב אל אדם עני שאין לו כלה, פרט לפרה אחת העומדת בביתו - והאיש יושב עם אשתו. ומשראה העני את השנים קיבל אותם בסבר פנים יפות, והגיש להם את האוכל שנמצא. אכלו ושתו השנים, והוא כיבד אותם לפי יכולתו. וכשבא הבוקר קם אליהו ז"ל, הרג את הפרה, והלכו שניהם. השתומם ר' יהושע ואמר בנפשו, איך תגמולו! עני לא כבדו אתה כדי שתמות פרתו! אמר לו, האם לא התנית אתך, שכשתראה דבר שתשוק? האם תרצה שאפרד ממך? שתק יהושע.

הלכו שניהם כל היום, ובערב התארחו אצל אדם עשיר. זה לא שעה אליהם ולא האכילם דבר; והיה לו קיר, שנטה לפנול. וכשהשיכמו בבוקר עמד אליהו ז"ל ובקש את ה' ונסמך [בנבנה] הקיר. לאחר מכן הלכו שניהם. גדל תמהונו של ר' יהושע על זאת, ונמנע מלשואל. הלכו שניהם כל היום עד הלילה. נכנסו אל בית כנסת. מצאו שם כסאות של זהב וכסף וכל אחד יושב על כסאו. אמרו האנשים, מי יכבד אנשים עניים אלה הלילה? אמר אחד מהם, אנשים אלה - מזונם להם ומלח, ולא שעו אליהם. ישנו השנים במקום, וכשהשיכמו אמר להם אליהו, ישים ה' כולכם ראשים! פנו מהם והלכו כל היום עד הלילה. התארחו אצל אנשים עניים, מסכנים, וכשראו את השנים הקבילו אותם בסבר פנים יפות, כיבדו לפי יכולתם והגישו להם מאכלים רבים; אכלו ושתו שניהם ולנו בטוב. וכשהשיכמו בבקר אמר להם אליהו, ישים עליהם ה' ראש אחד בלבד! ולא יכול ר' יהושע להתאפק על כך. אמר לו, אדוני, נחמני מצערי זה - ואפרד ממך, אין ביכולתי לשאת את שחיתתי ממעשיך.

אמר לו אליהו, מה שגוע לעני זה שמנה פרתו, הרי אשתו היתה צריכה למנות באותו היום, וביקשתי מאת ה' שתמות הפרה תמורתה, ומה שנוגע לאיש, זה שבנית את קירו, לו הנחיתו עד שיתגלו הליטות, הרי מוצא בו אוצר גדול, והוא לא היה ראוי לכך. לכן בניתו והוא יפול לאחר זמן רב וכל יבנה לעולם. והאנשים שהתפללתי עליהם שיהיו כולם ראשים, זה לדעתם; מפני שמקום שראשו מרובים ייחרב. ואלה שהתפללתי עליהם, שיהיה להם ראש אחד יצליחו, וכו', אחר כן אמר לו, עתה, כשנפרד אצורך על דבר שיועיל לך, אם ראתי רשע בהצלחה ועושר, או התפלל על כך - וזה לדעתו. (יא, א) וכן אם ראתי צדיק במצוקה או מתנסה בנסיונות - הרי בזה תוסר ממנו [צרה] גדולה מזו. לכן המנע מספקות הלב על זה. אחר כך הניח אותו והלך".

חזינו מכאן שאלהיו הנביא הוא מרמז על העניינים האלו שנראים כעת כהיפך הטוב ובבא הזמן מתבררים כתכלית הטוב, אשר על כן קרוי הכוס החמישי: "כוסו של אליהו". שכוס זה כבר מזוג, אבל אין שותים אותו כי עדיין לא ראינו את הטוב בנגלה, אמנם קוראים לו כוס של אליהו כי אנו יודעים ומאמינים כי בקרוב נראה גם בכך את ישועת ה'. (צינוני תורה) אלה ראשי בית אבות בני ראובן וגו' ובני שמעון וגו', ואלה שמות בני לוי (ו', טו-טז)

כתב גל' הקדוש: "קשה", למה אמר תיבת 'שמות' אצל לוי יותר ממה שאמר בראובן ושמעון. הענין הוא כי שבת לוי לא היו בגלות. ולוי ידע דבר זה ורצה להשתתף בצרת הצבור, מה עשה, קרא שמות לבניו על שם הגלות, דהיינו שם 'גרשו' על שם כי 'גרים' הם בארץ לא להם, ושם 'קחת' על שם שייניהם 'קחות', ושם 'מררי' על שם 'וימררו' את חייהם, זהו שאמר ואלה שמות בני לוי. ומכאן ילמוד האדם להשתתף בצער הציבור אע"פ שאין הצרה מגעת לו". (של"ה הק' דרך חיים תוכחת מוסר)

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים. (ו', יב) הנה דרשו חז"ל (ב"מ פ"ה ע"א) דרשו מן הכתוב 'אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה' כי צדיק גוזר והקב"ה מקיים. אבל נראה שזה דוקא מדה כנגד מדה לישראל עם קדוש, שהם סרים למשמעתם של חכמי התורה, ומבטלים דעתם נגד דעת תורה הקדושה, וככל היוצא מפיהם יעשו, לכן יש גם כח להצדיקים לבטל מישאל כל גזירות קשות ורעות, ושומעים לאמרי פישהו גם בשמים. אבל אם ח"ו בני ישראל אינם מאזינים לציווי הצדיקים, אז גם בשמים אין שומעים להם, ואין להם הכח של 'כפי תהיה'.

וזה שאמר מרש"י: "הן בני ישראל לא שמעו אלי" ואם בני ישראל אינם סרים למשמעתי "ואיך ישמעני פרעה" שאיך אוכל לבטל הגזירות מעליהם "ואני ערל שפתיים" שאז אין לי הכח של 'כפי תהיה' לפעול במאמרו פי על דרך צדיק גוזר והקב"ה מקיים. והבן. (שפע חיים)

ויאמר ה' אל משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם (ז', יד) אמרו חכמים משל למלך שבחיות שמינה החמור לגבות המכס. פעם אחת בא הארי שהוא המלך והזאב והשועל עמו בעיר. בא החמור ושאל להם המכס. אמר לו השועל: כמה עזות יש לך מכל החיות! איך יודע שהמלך בא עמנו, ונחנו עמו, ואתה שואל לנו מכס? אל החמור, אפי' המלך עצמו גם ישלם מס! בא החמור ובקש למלך מס. בא המלך וטרפו, ונתנו לשועל, וצוהו לסדר לו איביו. סדר השועל איביו וראה הלב יפה ואכלו. וכשבא הארי וראה איביו ולא ראה לבו, אמר לשועל איך לבו. אמר השועל "יכ"א היה לו לב היה שואל מכס למלך?..."

כך פרעה הרשע נבזה ושכחן. שכח כל מה שעשה לו הקב"ה. אמר הקב"ה: שוטה זה אין לו לב. לבו נרשע, כבד והיינו דכתיב: "כבד - לב פרעה". (בעלי התוספות עה"ת) ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה: (ח, ח) במכת צפרדע כתיב "ויצעק, אבל במכת ערוב כתיב "ויצטר" (בפסוק כ"ו).

בחתם סופר (תורת משה וארא ד"ה ויצעק) כתב דבגמ' סוכה (יד, א) "תפלה של צדיקים נמשל כעת, מה עתר מהפך התבואה אף תפלה כן", ובצפרדע לא נהפך לרחמים דהא מתו ובבאבא אר, לכן כתיב ויצעק, אבל בערוב הלכו לגמרי לכן כתיב שם ויעתר. והגאון רבי אברהם ברודא ז"ל אמר דהצפרדעים השמיעו קול, והמתפלל צריך להשמיע קולו לאזני הוצרך לצעוק. וזהו ויצעק משה "על דבר" הצפרדעים, מחמת דיבור וצעקת הצפרדעים... והגאון ר' לוי חריף ז"ל אמר לפי זה טעם הכבדת לב פרעה, דבברכות (ב"ד). המשמיע קולו בתפלה הוא מקטני אמנה, ופרש"י [ד"ה הרי'ן כאלו אין ה' שומע בלחש. (נ"פ פרס יוסף)

ויקרא פרעה אל משה ולאחרן ויאמר לבו זבחו לאלקים בארץ (ח, כא). אחרי מכת ערוב קורא פרעה למשה ולאחרן ואומר להם שילכו לזבוח לאלקים "בארץ". וזהו כבר בהתחלה אמר משה, שכדי לעבוד את ה' צריכים לצאת למדבר ואי אפשר לעשות זאת בארץ מצרים, ועתה, אחרי שפרעה קיבל מכות כואבות - דם, צפרדע, כניס, ערוב, הוא אומר: יד, מ"ד, אני מסיים. לבו עבדו את ה'... בארץ אלה משהו? מה הוא האמינא לעבוד בארץ? הרי כל הזמן מדברים על עבודה במדבר!

כדי להבין זאת - אומר ה"חם סופר" - נתבונן מעט במה שארע במכת ערוב. כתוב: "וימלאו בתי מצרים את הערוב וגם את האדמה אשר הם עליה" (לעיל ז, ח). כל סוגי החיות שהיו בעולם, היו צריכים להגיע למצרים, וכל חיה צריכה, כדי לחיות, יצא אחר: מדבר או הרים, יזר או קרח של הקוטב הצפוני.

לכן במכת ערוב הביא הקב"ה גם "את האדמה אשר הם עליה" - הדוב הארקטי הגיע עם הקרח הארקטי, המרד הסיבירי הגיע עם השלג של סיביר, השימפנזות הגיעו עם עצי הג'ונגל, והחיפושית ממדבר סהרה הגיעה עם אדמת המדבר הצחיחה. נהיה "מיש מאש" שלם, הכל בהתאם לחיות...

יתירה מזו, מסוגיית הגמרא בענין שור שנגח, עולה שחיה שנמצאת לא במקומה - משנה את טבעה, היא כמו גר שלא מרגיש היימיש במקום שאליו הגיע. הקב"ה רצה שהחיות תתנהגנה כהרגלן, לכן עשה שכל חיה הביאה את האדמה אשר היא עליה אתה למצריים, כדי שהיא תרגיש היימיש ותזיק כפי שהיא רגילה לעשות במקומה...

ענה נתאר לעצמנו איך נראתה מצריים לאחר שכל חיה הביאה איתה את סוג האדמה שהיא אמורגלת אליה: חול מהמדבר, שלג מהקוטב, בץ, חצץ ועוד...

לא פלא, אפוא, שכל ארץ מצרים נחרבה, כמו שנאמר: "תשחת הארץ מפני הערוב". תארו לעצמכם שהיה מטע של מנגו, ולפתע נחת שם הדוב מהקוטב הצפוני ואתו הקרח הארקטי. אחרי שבוע חוסל כל המנגו. או בשטח שהיה מיועד לזריעת חיטה, הגיע נחש עם אדמת מדבר סהרה, האם במדבר אפשר לזרוע?!!! לכן נשחתה כל ארץ מצרים! לפי זה, מיישבת היטב השאלה שפתחנו בה. פרעה אמר למשה ולאחרן: "לכו זבחו לאלקים בארץ", שכן אחרי מכת ערוב כל ארץ מצרים הפכה למדבר, ואם כן, אמר להם פרעה: 'יציתם מדבר? הרי לכם מדבר כאן, במקום, ואינכם צריכים לנדוד לשם כך דרך שלשת ימים במדבר!...

ענה לו משה: אתה צודק, גם ארץ מצרים היא כיום בגדר מדבר, אבל "הן זבחו את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלוננו?!" - אנחנו צריכים מדבר שאין שם מצרים!... (יחי ראובן)

בספר "בית הלוי" הקשה: לכאורה יש להבין את הדקדוק חזק לב פרעה והרי אין הקב"ה בא בטריטוריה עם בריוותיו (ע"ז א ג) ומה חטא פרעה אחרי כי השי"ת חזק לבו לבל ישלח. וכבר נתקשו רבינו בזה.

ומתוך: והנכון בזה דפרעה בעצם רצונו היה חפץ לבל לשלחם, ורק המכה הכריחית לעשות נגד רצונו, ומה דנעשה בהכרח אין בו ממש, וכמאמר המפורסם ההכרח לא ישובח ולא יגונה, ומש"ה חזק ה' את לבו, ולא שנתן בלבו שלא ירצה לשלח, רק חזק לבו עד כדי שיסור ממנו יראת המכה ונשאר במקדק על רצונו העצמי ושוב לא רצה לשלח מידעת עצמו, דהרי גם אם היה משלח ע"י הכרח המכה אינו רק אנוס ולא נחשב למאומה. וזהו שאה"כ (שמות י) כי אם מאן אתה לשלח, פירוש שמה שתשלח ע"י הכרח של המכה לא יועיל לך להסיר המכות מעליך כל זמן שלא תרצה ברצונך העצמי לשלח.

והשקפה לזה, ידוע שפעם שאלו ההמלבי"ם, על מה מסתמכים כשנותנים שוחד לגוי? וענה בהטעם שאסור ליקח שוחד הוא, כיוון שצריך להיות "משפט צדק", והשוחד מטה את הדין, אבל אצל גוי, כיוון שבאים לפניו יהודי וגוי למשפט, הרי מטבעו נוטה יותר לטובת הגוי, לכן, כשהיהודי נתון לו שוחד הרי הוא מתקן את ה"משפט צדק" שיהיה שווה לב' הצדדים...

ובאמת כתב בן מרן החת"ס (שו"ת חתם סופר חלק ח"ו תשובה יד): "אך לפעמים הישראל יודע בעצמו שיהיה עמו, ועוד לפעמים רוב פעמים שנכבדו מודה וידוע ומבורך שחייב לו, אלא שמחוסר גוביינא וקשה להוציא חובו מיד הלוי, והשופט מתרשל ומתעצל ומרחם על הארמאי שהוא בעל דתו, וטובר שעשה מצוה בזה שלא לנגוש הארמאי עבור ישראל א"ע"פ שהדין עמו, בזה מותר ליתן שוחד להשופט לעשות משפט צדק, ולא מיבעיא דאין הישראל עובר על לפני ה' מדת צדק קעביד, דלתי שוחד שלו היה השופט מטה משפטו של ישראל והיה עובר על ז' מצוות שלו, ועכשיו ניצל מזה" עיי"ש.

וזה מה שכחב בבית הלוי שהקב"ה חזק את לב פרעה שיוכל להתנהג כפי טבעו, שהרי מחמת המכות היתה ניטלת בחירתו לבחור ברע, וע"י ה"יחזק לבו" תהיה לו בחירה שווה לב' הצדדים) (מפרשים)

יורא פרעה כי חדל המטר והברד והקלת יוסף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו (ט, לד)

מפשטות הכתוב משמע שזה שהפסיק הברד זה עצמו גרם ל"ויכבד לבו", ויש להבין מה גרם לו זאת.

מבאר בספר "בכורי ישראל", שהנה במכת ברד ה' ג' דברים: מטר, קולות וברד. פרעה רצה שיפסיקו רק הקולות והברד כמו שאמר: "העתירו אלי ה' ורב מהיות קולות אלקים וברד ואשלחה אתכם ולא תוסיפו לעמוד" (ט, כח), אבל הגשם היה ברכה למצרים. ואכן משה נענה לבקשתו והביטח לו: "ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד למען תדע כי לך הארץ (ט, כט).

אמנם, למעשה נפסקו כל ג' הדברים כדכתיב: "ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרש כפיו אל ה' ויחדלו הקולות והברד ויבטח אל נתר ארצה (ט, לג). כיוון שכך, אמר פרעה, זה ודאי לא מכח משה רבינו שהוא הרי הבטח שיצטרך רק הברד והקולות, וזהו אומר: "וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקולות" לכן "יוסף חטא ויכבד לבו הוא ועבדיו". ובה מובן מה שמצוי בתחילת פרשת בא שהקב"ה אמר למשה אייכות דברים "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתני אלה בקרב"ו וגו', שהקב"ה אמר לו שאל ירע לבבו בכך שכביכול לא נתקיימה הבטחתו, כי כל המטרה בזה היא בכדי להכביד את לב פרעה וכו'.

(עפ"י בכורי ישראל)

מאוצרות המגידים

כשהגיע הצפרדע עם הבתים וההזיה והתזיה נחלים נחלים מיהרו הנחלים לעשות שליחותם. אצו רצו, קצצו ודלגו, טפסו במדרגות הארמון, ונכנסו בשערי. אח, איזה פאר, איזה הדר! מלאו את הטרקלין המלכותי, השתרעו על השטיח האומנותי, התישבו על כורסאות הקטיפה, התפרקו על הדומי הרגלים. עלו על כרכב האה, הסתדרו על אדני החלונות, גדשו עד אפס מקום, ועדיין ממשיכים לנהור. פלשו לחדר השינה, התכרבלו מתחת השמיכה, על הכרים ומתחתם. אף מתחת למטה, על נעלי הבית ובתוכם. והלאה, למטבח, וממשיכים ובאים. לחדרי האמבטיה, לאולם הכינוסים. זהו, הארמון פקוק, אבל באים עוד ועוד. מצטערים, חפשו לכם מקום. וזו מעט, אל תהיו אנוכיים. מקום שמור, אני מחכה לאחי. בעל כרחם ממשיכים, מחפשים מקום ואין. הכל מרביד ריק, מתנועע ומקורק. מקום אחד נשאר, בתורה הלוהט. אין בררה, צויה הגשם והאין. קופצים בימנה בתחושת הקרבה, מסירות נפש. גורלו של מאחר, שכולם הקדימוהו. תפסו את כל המקומות הטובים, לקנא בהם. שלימוזל היית ושלימוזל תשאר.

ומה לבסוף -

"וימותו הצפרדעים מן הבתים ומן החצרות ומן השדות" (שמות ח, ט), אבל לא מן התנורים. לפי שמסור נפשם למות על מצות הקדוש ברוך הוא, חזרו ליאור חיים (ליקטו שמעוני). ומה למדנו? שאין לחשב חשבונות! אלו שנראו בטובה ובשלוה, נערמו חמרים חמרים וברקבונם באשה הארץ. ואלו שנדמה היה - גם להם עצמם! שהם מוסרים נפשם דוקא בהם, ורק הם, שרדו!

ובי היה מעשה - כבר סיפרתי, בראש השנה שנת ת"ש הפציצו הגרמנים את בלזיסטוק, ביטוחות נמלטו לליטה, ביתר לייטה, ביתר לייטה החפשיה.

כחצי שנה לאחר מכן השתלטו הרוסים על ליטא ואסרו על קיום הישיבות. ישיבתנו ירדה למחתרת. כשבת קדש פרשת שלח נגזר לנו, שהרוסים עורכים מצוד אחרי בני הישיבות, להגלותה לסיביר. חברי נפוצו לכל רוח, ואני אמרתי לחברותא: "אדם כי ימות, באהל" (מדבר ט, ד), אפילו בעת צרה מיהא אל ימנע עצמו מבית המדרש (שבת פג ע"ב). וכמו שדרשו (דברים רבא א, ט) שאם בא עליכם השונא "פנו לכם צפונה" (דברים ב, ג), הצפינו עצמכם בתורה שנאמר בה: "צפון לישירים תושיה" (משלי ז, ב). ישבו כל השבת, ולמדנו בהתמדה. במוצאי שבת שבנו לאכסניה, וכמו שארע בודד המלך (שבת ל ע"ב) שמלאך המוות השיגו חספסק לרגע מלימודו, התדפקו מלאכי החבלה על הבלשלת על דלתנו. חברינו התפורו, כאמור, ואתנו תפסו. הספקנו לקחת איתנו את התפילין וכמה ספרים, והסיעו אותנו אל הרכבת. מצאנו בה כמה מחברינו שנפגשו בכף, ורבים אחרים הצליחו להמלט. כשראו אותנו, לעגו: "איי, יענקל'ה, קריניקער, אזא שלימוזל ביסטו! הלא קטן קומה אתה, יכולת להחבא בקלות!"

הכלל, המצוד המלך, השלימוזלינקעס נתפסו, ובני המזל הצליחו להמלט מצרפני הבלשלת. הסיעונו לסיביר, לעבודות פורץ במחנה כפיה. כמה קנאנו באותם ששפר חלקם והצליחו להחבא - ואז פלשו הגרמנים לליטא, עם האיזנינג גרופע, פלוגות המוות שלהם. אבל לא היה להם עבודה רבה. לפי העדות ששמענו האזרחים הליטאים עצמם קמו וטבחו ביהודים הקדושים. סיפר לי הרב יעקב קמינצקי זצ"ל: בימי ארבעתנו היה רב בעירה זעיר, ציטויאן שעל יד קלם. היו שם מתי מעט משפחות יהודיות, בין קומץ האיכרים הגויים. ידם לא הספיקה לכלכל את רבם לחם לשבע, והוכרח להגר למדינת הים. במלחמה, סיפר, כרתו האיכרים הליטאים את ראשי שכיניהם היהודים באכבות מעדד! חיות אדם!

כמעט איש מחברינו 'ברי המזל' לא שרד. ואילו אנו, השלימוזלינקעס, היתה לנו נפשנו לשלול! והלאה -

בעיצומה של המלחמה שחזרנו מהמחנה, בתנאי שנתגורר בישוב האסון בתנאים מגבילים. מצבנו הידרד, בצרופו תזונה חריפה, המיטו עלנו את מחלת הטיפוס. ואפשיית בבית החולים, ולידי שכב בחור ישיבה חסון שחלה אף בעמלנו. הכל נדו לי, צפן שלא שארוד. שכני, הוא שנפטר. לפני פטירתו אמר: "ראה יש לי כאן סכום כסף", היה זה סכום זעיר, אבל הציל את חיי, קהו, שלך הוא". הוא נפטר, ואני החלמתי.

שבתי לאכסניה, וסרבו לקבלני. חששו מהדבקות. ספרו ששרפו את חפצי. החלטתי לעקור משם. הרי לא עוקבים אחרי, סבורים שעודני בבית החולים. שבועיים ימים הלכתי לאורך מסילת הברזל. הלכלכלתי בלחם שקניתי במעותיו של הנפטר.

כעבור שבועיים הגעתי למרקה, וחפשיית בית עם מזוזה בפתחו. ממרום הנוחני לביתו של השוחט, הרב רוט, יהודי יום טוב לב, שארחני בביתו. מצאתי שהגיעו לשם פליטים רבים מרוסיה, ליטא ופולין, וילדיהם לומדים בבתי הספר הכפרניים. החלטתי שצריך לפתוח חדר, תלמוד תורה חרדי. הזדיוני, זו סכנת נפשות, לפתוח תלמוד תורה תחת עינה הפקוחה של הבלשלת. אבל אני הרי נוהרדוקר. מצאתי מקום ללמד בו, ביתו רחב הידיים של גוי מקומי, חניק שמו. ערבי אדוק בדתו, שבחדר את הכופרים הקומוניסטים שגאה עזה, והיה מוכן להסתכן עבור כל דבר הקשור בדת, לא משנה לו איו.

הלכתי לשכנע את ההורים שימסרו לידי את בניהם. השתמטו, באמרם שהרשויות נתנות הקצאת לחם רק למי ששולח ילדו לבתי הספר שלהם. "הפתק הכחול" הוא בגדר פיקוח נפש עבורם.

אמרת: "עלי ועל צוארי, אשיג לכם "פתק כחול".

מהיכן? באותה עת פשטה השמועה שאלמונים פרצו למשרדי הרשויות וגנבו מלאי של פתקים כחולים. לא ידעתי מי עשה זאת, אבל ידעתי את מאמר הגמרא, ש'לא העובד גנב אלא חורו' (גיטין מה ע"א, ירושלמי נו ע"ב). מצאתי את החור, פסטר בשולחן השחור. עוררתי בו את הנקודה היהודית, תן דך לחינוך טהור לילדי ישראל. הסכים למכור לי במחיר הקרן. אספתי תרומות, וקניתי. נו, דבר כזה קשה לשמור בסוד. הרשויות עלו על התלמוד תורה המחחרתי, ומצאו שההורים מקבלים הקצאת לחם בפתקים כחולים שהגיעו אליהם ממני.

מצאתי עצמי צפוי לסיבה. האהשמה: התאשמה. הוענש: מותו. זה לא צחוק, הייתי בתא הנידונים למוות, אבל משמים גזרו דיני לחיים, וכעבור חצי שנה שוחררתי. כמה קנאתי באלו שנתורו חפשים, בחוץ אשירי שנתפסתי על דברי תורה, אבל האם לא יכול הייתי לארגן את העניינים בצורה מתוחכמת יותר, שלא יעלו מיד על עקבותי? אכן, יענקל'ה דער שלימוזל! כשהייתי בבית הדין היתה נודע לי, שהשלטונות הרוסים הגיעו להסכם עם המשלחת פולין הגולה שמושבה בלונדון, שכל האזרחים הפולניים שבשטחה יגויסו למאמץ המלחמתי נגד הגרמנים. חברי נשלחו לחפור שורות וחפירות תחת אש הגרמנים, ורבים מהם לא שבו - ואז ישיבתי שקט ושאנן בבית הסהר!... (והגדת)

וישלח פרעה, והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד, ויכבד את לבו, ולא שלח את העם (ט, ז')

הנה מלשון הפסוק משמע שהסיבה ל"ויכבד לב פרעה" - היתה מפני ש"ממקנה ישראל לא מת עד אחד". וכל הרואה יסבור, וזי וזי סיבה להכבדת לבו של פרעה? התייחס במכת צפרדע, שראה כי היתה הרווחה - זו היא סיבה מובנת להכבדת לבו, או כשעשה לרוחמים לבלתישם - גם זה מובן, אך ש"ממקנה בני ישראל לא מת עד אחד" יהיה סיבה להכבדת הלב שלא לשלח את בני ישראל? זה ממש אינו מובן.

עוד צריכים להבין, הדנה התורה מספרת (פסוקים ז, ו): "ויעש ה' את הדבר הזה ממחרת, וימת כל מקנה מצרים, וממקנה בני ישראל לא מת אחד. וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד, ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם", הרי ששינתה התורה לשונה, שבתחילה, כסיפור עצם המכה - כתבה התורה שלא מת ממקנה ישראל "אחד", ואילו בסיפור השמועה ששמע פרעה משלוחיו כתבת התורה לא מת ממקנה ישראל "עד אחד", ומה טעם השינוי?

אכל כשנתנו בננו מצא חבוי הטעם להכבדת לב פרעה, ופה נעוץ יסוד מוסרי נפלא. הנה שני דברים יצאו מפי הגבורה לפני מכת דבר. האחד - שימות מקנה מצרים, והשני - שמקנה בני לא ימות. והז"ל מוסיפים במדרש (שמ"ר י"א, ד') לדרוש מהמילים "עד אחד", "מהו עד אחד? אפילו בהמה חציה של ישראל וחציה של מצרי - לא מתה".

ולכאורה מדוע התורה מדגישה את הריבוי שגם בהמת השותפים לא מתה, דוקא בפסוק בו התורה מתארת מה ראה ורבינו פרעה, ולא בתיאור עצם המכה? - הרי אומר שהוא הטעם ל"ויכבד לב פרעה"!

שאם תשאל, באיזה כח העמיד פרעה את לבו מול מכת הדבר, שהמיטה אסון על אלהי מצרים, על כלכלם ועל מאכלם? הציצד מכבידים כל מול אמת נוקבת שחזו? - התשובה נעוצה בפסוק זה: "וישלח פרעה, והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד", וכפי שדרשו חז"ל שאפילו בהמה חציה של ישראל וחציה של מצרי - לא מתה.

כי לפרעה היתה ק-ו ו-י-ה על הקב"ה... האם דבר ה' אמת ולא יחטיא, איך אותה בהמה חציה של מצרי לא מתה? כך סובב פרעה עם המצאע, ועשה "שפעטל", ומצאע לו "פירכא" על כל מכת דבר... שהנה סוף חץ מצא הוא חצי בהמה של מצרי שלא מתה... ומיד - ויכבד לב פרעה...

מאזניים של רשע...

והנה, אפילו אם נניח שקושייתו של פרעה אכן קושיה חזקה היא, ובאמת אותן בהמות שחציון של מצרי היו צריכות למות לפי דברי משה, ומפני שלא מתו - יש כאן סיבה להכבדת לבו כי לא נתקיימו דברי משה, עדיין כלום יש לו תירוץ על כל בהמות שכן מתו? אף אם "בהמות שותפים" אלו הן קושיא על האמת והאמונה - כלום מליוני בהמות ששמדו במכת דבר אינן מהוות קושיא על הכפירה?!

היכן מצא לו פרעה מאזניים שכאלו, המכריעות על" קושיא אחת כנגד מליוני הראיות הניצחות ההפוכות? ובאמת גם אצלנו בחיי היום יום, לפעמים מתעוררות אצל חלושי הדעת אי אלו תמימות, ושואלים "שאלות" כביכול על הקב"ה, רח"ל: למה? מדוע? וכו' וכו', ואנו שואלים: למה אותם אלו ששואלים על האמונה - אינם שואלים על הכפירה...?

נכון שאינם מבינים כמה דברים, אבל את כל השאלות על כפירה הם כבר תירצו? הם כבר תירצו את השאלות. "ימי ברא אלה" הם תירצו את הקושיא מי הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים ונתן לנו את התורה בעמדת הר סיני? הם חקרו כבר מי מקיימנו בגלות אלפי שנים, חרף כל הרדיפות והרציחות בהם פינה בעולם?

וכי אין כל אלו שאלות של ממש על כפירה? וא"כ גם אם אין להם תירוץ על השאלות באמונה - מדוע לא ישארו לכה"פ בספק? ובפרט שרוב השאלות הקשות דוקא מופנות על הכפירה... (הבה ונחשוב: את התורה, שהקב"ה נתן לנו בשביל שבנין אותה - איננו משיגים בשכלנו הדל, ואת הבריאת, שלא ניתנה כלל להבנתנו, ואנו רק מברחים בה לשבעים שנה - בה אנו כבר רוצים להשיג הכל, עד שיש לנו ש-א-ל-ו-ת-באמונה...!?)

ואב, ניתן להניח שכל אלו "השואלים שאלות", גם הם חשים בסתר לבם שכל השאלות שלהם אינן בגדר "קושיית עצמונת", ומסתמא הרעק"א היה מצליח ליישב אותן... אלא שבדרך כלל השאלות אינן באות מהראש - מתוך התבוננות, אלא מהבטן - מ"בטן רשעים תחסר" החושקת בעוה"ז...

תשובה לפרעה הרשע...

ומכיון שבארנו שבדרך כלל ניתן למצוא תשובות ל"שאלות" באמונה - הנה ננסה אנו הקטנים לענות לפרעה על "שאלות"...

הנה נתבאר לעיל, שבמכת דבר נגזרו שתי גזרות, האחת - שימות מקנה מצרים, והשנייה - שמקנה ישראל לא ימות. ומענתה בבהמה משותפת, תמיד תהיה סתירה לאחת משתי הגזרות. אם נמות בהמה - הרי מת ממקנה ישראל, והקב"ה אמר שממקנה ישראל לא ימות אחד. ואם לא נמות הרי חציה של המצרי נשאר חי, והרי זו סתירה לגזירה שכל מקנה מצרים ימות. ואם כן מובן מאליו שאין כאן קושיא, כי בהכרח שאחת מן הגזירות לא תחול במקרה כזה. ונמצא שכל הספק הוא איוז גזירה להעדיף, אם להעדיף את הצלת בהמת ישראל עם הצלת בהמת

פעם, עוד היה עם מי לדבר. אחד מראשי מפא"י [מפלגת פועלי ארץ ישראל], מפלגת השלטון באותם ימים, היה מעירי, קרייניק. סבו היה שכנם של הורי. אני עוד זוכר אותו, יהודי נכבד, יודע ספר. המפא"יניק הזה אחז עצמו כמכר ידיו, ונצלתי זאת. יהודים אוימו שאם לא ישלחו בניהם לחינוך "שלהם" לא תרכוש "תנובה" את תוצרתם החקלאית, ולא ימצאו מקום עבודה. הייתי מתקשר אליהם, והעניתי להם מסודר.

יום אחד פניתי, בקשת להסדיר ענינו של יהודי שלא היה בעל פנקס אדום, איוו שטיפה קבלתי: הוא לא רצה לשמוע, "מהיום דרכינו נפרדות", כאילו עד היום היתה דרכנו משותפת. "לך לחזון איש שלך". זה באמת מומלץ, שלכל אחד יהיה איוו: חזון איש פרטי כזה, משלו.

על מה יצא הקצף? ובכן, היה זה גמון קצר לאהר בשרשת בן גוריון, ראש הממשלה הראשון, עם "חזון איש" זצ"ל. הממשלה חוקקה חוק גיוס חובה ושרות לאומי לבנות, וה"חזון איש" - ועמו כל גדולי ישראל - פסקו שזה בייחוד ועל יעבור. הארץ ירעה וגעשה, וראש הממשלה החליט לפגוע עם "חזון איש". כשנוכח בנחרצותו, הוקפא ביצוע החוק. כשחזר בן גוריון מהפגישה, סיפר בהתפעלות על אישיותו של "חזון איש" ועל פקודתו העצומה, אבל התרעם על משפט אחד ששמע מפיו.

"חזון איש" צטט באוזני הלכה מן הגמרא (סנהדרין לב ע"ב): שתי ספיות עוברות בנהר [במצר צר] ופגעו זה בזה, אם עוברות שתיהן, שתיהן טובעות, בזה אחר זה, שתיהן עוברות [והשאלה נמך מהן זכות קדימה]. וכן שני גמלים שזיו עליהם במעלה בית חורון [מקום צר, שעוברים בו אחד אחד] ופגעו זה בזה, אם יעלה שניהם, שניהם נופלים. בזה אחר זה, שניהם עולים - טעונה ושאינה טעונה, תדחה שאינה טעונה מפני טעונה.

אמר ה"חזון איש": "ספיתנו טעונה, ספיתכם ריקה - פנו את הדרך!"

בן גוריון נדהם. לא נרגע. סיפר זאת כשחזר, וזה הרתיח את איש שיחי: "איוו עזות, איוו השמצה! טוענים אתם שספיתכם מלאה - ש"ס בבלי ויושלמי, מכלילת ותוספתא, זוהר ומדרשים, תנאים ואמוראים וגאונים, ראשונים ואחרונים, בבקשה. אבל למה לומר שספיתנו ריקה - ומה יש לכם, במחילה", בעזתו לו.

"אווה, יל"ל ויל"ג", ומאפו ובדריציבסקי, וביאליק וטשרניחובסקי" -

"נו, באמת".

השתקת, נכון.

גם הוא הבין שלשים את ביאליק וטשרניחובסקי מול - להבדיל - אברהם יצחק ויעקב, משה ואהרן, דוד ושלמה - מול הלל ושמואי, רבן יוחנן בן זכאי ושושלתא דרבן גמליאל, רבי עקיבא וחבריו, רב ושמואל, אבאי ורבא, רבינא ורב אשי - רב סעדיה גאון ורב האי גאון - רש"י ורבונו, רמב"ם והראב"ד, הרמב"ן והרשב"א, הריטב"א והר"ן - מול ה"בית יוסף" והרמ"א, הש"ך וה"ט"ו וה"מנחם אברהם" - מול "תקנות" וה"תובות", רבי ערליה ממעלה בית חורון [מקום צר, שעוברים בו אחד קברניט בהתפעלות הריקה, שגם בספיתנו כמה גרגרי חול.

מתעשת: "אבל אנו פתוחים לתרבות המערבית. והיא, הרי תודה, טעונה וגדושה: סופרים, מחזאים, משוררים, הוגים" -

הייתי יכול לענות לו, שאם יתקלו במעלות בית חורון שתי געלות, האחת טעונה אוצר המלך והשניה קש וגבא, שלא להזכיר שהקש שורץ נחשים ועקרבים, אין ספר איוו תדחה מפני רעותה. אבל, כבר אמרתי: הייתי זקוק לו, לעשות טובה ליהודי.

אמרתי לו: "הרי למדת ב'חזר'". תרשה לי להזכיר לך משהו".

אמרתי, פעם עוד היה עם מי לדבר. הייתה להם 'גרסא דינקותא'.

משה ואהרן באו אל פרעה, ודרשו לשלח את בני ישראל. אמר פרעה: "מי ה' אשר אשמע בקלו. לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אלח" (שמות ז, ב). היה עליהם להוכיח, שבאיים הם בשם בורא העולם. "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, כי ידבר אלכם פרעה לאמרו לכם מופת, ואמרת לא אהרן קח את מלחו והשליך לפני פרעה, ויהי לתנין" (שמות ז, ח-ט). ועוררו פרץ צחוק: "ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים, ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם וה' ישלחו אי מטהו והיו לתנינים" -

זה מה שישכנע אותם? כל דרדק, שולית קוסמים, עושה זאת!

"ויבלע מטה אהרן את מטהם" -

זה, מה ששכנע! וכיצד -

פירש רבינו עובדיה ספורנו (שמות ז, ב): "וישליכו איש מטהו והיו לתנינים", על תבנית תמונת תנינים, אבל לא בתנועתה. "ויבלע מטה אהרן את מטהם", שיראו שהאל לבדו הוא הנותן נשמה ורוח. ולא היה כח בחרטומיהם לתת תנועה בתנינים.

ומדוע בחר הקדוש ברוך הוא באת זה, שאם להעמידנו על החילוק וההבדל - לא בין מעשיו למעשה החרטומים בלבד, אלא על התהום הפעורה בין השקפה ודת, לבין היהדות, דת האמת. וכבר עמדו על כך הרמב"ם (באגרותיו) וה"חזקוני" (מאמר ג אות ט), שבהשקפה ראשונה עלול אדם לטעות על אדם כי לבנות שעה. לכאורה, בחיצוניותם, נראים כזהים. אך במבט שני, מיד ראינו: השעה פאה כריכת העיניים כזוכות, הפנים טיחת שעה והמילוי קש. ובאדם שני, מוד לב, וראות וכליות, וכבד וטחול, לבלב ובני מעיים, בשר ודם, רקמות ועצמות, פנימיות היה ופועמת. ועל הכל, נשמה בת שמים, חלק אלוך ממעל!

ולענינו, החרטומים השליכו איש מטהו והפכו דמויי תנינים. האם היו להם קרבים ובני מעיים, והאם היתה בהם חיות ותנועה? פוחלצים הם, תניני תמה. ואילו תנין אהרן תנין ממש היה, על כל איבריו וגידיו, חי ומתנועע, אוכל ובלוע!

כל כל הכמתם ותרבותם. מה הדמיון לדבר אחד מדברי תורה, ולכל מצוותיה של תורה. כמה פנימיות יש בהם, כמה עומק והשכלה בהבנה -

"השלי" הקדוש באר עיניים העומדים ברומם של עולם כבנות המצוות, והזהיר (בהקדמת ספרו) "שלא יעלה במחשבתכם שירדתי לעומק הענין, כי אינו אפילו כערך טיפה בערך הים הגדול. כי לסודות ההם אין סוף וקץ. אדם אם יחיה אלף שנים פעמים לא יעלה ויגיע להבנת מצוה אחת עד לעמקה ושרשה ושרש שרשה!"

הועתק על כולם, כי מלבד העומק וההבנה והכוונת, יש כאן "רוח חיים", "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ולעולם הבא" (אבות פ"ו מ"ז), "ומרבה תורה מרבה חיים" (אבות פ"ב מ"ב). "ששמרתם את דברי הברית והאתם עשיתם אותם" (דברים כט, ח), כאלו עשיתם עצמכם (סנהדרין צט ע"ב), יצרתם אישיות חדשה, נעלה ומרוממת -

ברוך הדרוש

ומה, האם יתכן להשוות בובת שעה לאדם? האם לא צודק לומר, שהאדם 'מלא' ו'בובת השעה' ריקה?!

"טוב", ענה לי, "בוא לא תנוכח על עיניי השקפה".

"נו, סוף סוף. אבל יש כאן יהודי שמאימים להשביט פרנסתו אם לא יוציא ילדיו מחינוך חרדי!"

"סכרד זה", הפטיר, "אבל שתדע: לא יפה לדבר כל אר ראש הממשלה"... (הוגדת)

"ענה כסיל כאלותו"

יש גמרא, אך לומר תמוהה. מי חכם, ויבינה. משה ואהרן באם לפני פרעה ודורשים לשלח את ישראל. פרעה דוש מהם מופת. משליך אהרן את מטהו, והופך לתנין. משליכים החרטומים מטותיהם, והופכים לתנינים. תיקו. "ויבלע מטה אהרן את מטתם" (שמות ז, ב). על זה לא חשבו. הם יצרו תניני דמה, בלי רוח חיים. והמטה של אהרן הפך לתנין חי, רוחש ואוכל, תנין אמת, מעשה אלוקינו ונפלאותיו. ונס בתוך נס, קודם שב והפל מטה, ואז בלע תניניהם (שבת צז ע"א). ונס שלישי, שלא העבה (שמות רבה ט, ז). מה אמרו החרטומים, שזו אצבע אלוקים? איפה! "אמרו לו יוחנא וממרא [נאשי המכשפים של מצרים (רש"י)] למשה: תבן אתה מכניס לעפרים [שהוא מקום הרבה תבואה, אתה מביא לשם תבואה למכור, בתמיה. כך, ארץ מצרים שהיא מלאה כשפים, אתה בא לשם לעסוק בכשפים (רש"י)] אמר להם: פתגם שגור הוא, למתא ירקא, ירקא שקול [לעיר שגדל שם ירק הרבה, הבא ירק שלך למכור, לפי שמתקבצים שם הכל לקנות (רש"י)] (מנחות פה ע"א, ובמדרש שם).

לא מובן.

מתי אמרו לו כן? אם כשהשליך מטהו, ודאי סברו שעשה כן בכשפים. אך מה היה לו לענות להם, מיד יראו שפעולת הבורא היא. ואם לאחר שנוכחו בכך, כשנותרו בלי מטהות כי "תניניהם" נבלעו בחטף במטה האלוקים, איך העזו לומר דבר -

העזו גם העזו. ברש"י (שמות ז, כב) משמע שאמרו כן לאחר שמטותיהם נבלעו!

אבל משה, מה ענה להם? היה לו לומר שעניניהם הוראות שאין אלו כשפים, ושלוחי הבורא הם! כתב רש"י (מנחות, שם): הם אמרו לו דברי לצנות, והוא השיב להם בעינים.

מקובלנו מהסבא מקלם זצ"ל בביאור המאמר, שלפעמים אי אפשר לענות למתנצח בדברי הגיון. כי אז נצבות שתי דעות שוות כביכול, אתה אומר כך והוא אומר כך. עליך לענות לו לשיטתו, כי שיבין עד כמה הוא נולע!

ואספר, בעיני זה -

אחד מרבני רמת גן הוצרך להוועץ במרן הרב שך זצ"ל בענין נחוץ. הזמין מונית ומסר את הכתובת. בדרך סיפר לנהג אל מי הוא נוסע: רב גדול. לא, לא מקובל, אבל גאון אדיר. לא, אינו מחלק סגולות. ברכות, כן, הוא הי פועלת? בלי ספק, הלא הגמרא אומרת (בבא מציעא פה ע"א) שבערת מזכה הרבים כמותה כברכת הקדוש ברוך הוא! טוב, אליעזר, והנהג הוציא כפה לבנה, מקופלת, מהתא לימינו, חבשה לראשו. הוא יכול להצטרף? מבקש הוא ברכה לחולה. ודאי, יכנס ראשון. הרב ישאר אחריו, להוועץ ובעיניו.

התקבלו מאור פנים, והנהג רכן לנשק ידי הרב. ברגש עז, קרוב לדמעות, בקש ברכה לכלבתו החולה, נפשו קשורה בנפשה, אהובת המשפחה. וכעת, אללי, חלטה -

הרב התפלץ בשמעו, אבל הרב שך, ממש "זקן מלא רחמים", נטל את הסידור ודפדף ל"מי שברך לחולה": "יש לנו תפילה מיוחדת לחולים, שיכריאו בסיעתא דשמיא, אבל לפני כן עלינו לדעת מה שם החולה" -

"לסי", ענה בהתרגשות.

הרב שך הביט בו מבעד למשקפיו העבות: "ושם האמא?"

"אה... לא יודע..."

"חלילה", נאנח הרב שך וסגר את הסדור, "אז אי אפשר לעשות 'מי שברך'..."

"אבל ה'הוא' והתחמקות. כך בהבירי לו - אם הלה הבין - שבקשנו מופקעת, ואין עושים 'מי שברך' לכלבים..."

וכן, על דרך זו, ענה משה רבינו לחרטומים: אתם מאשימים אותנו בעשיית כשפים, אז נאמר שאתם צודקים. ואז, הרי אתם עצמכם יודעים שאין זו אלא ליצנות גרידא...

מסופר, שהרב למד: "שנים אווזים בטלית, זה אומר אני מצאתיה וכולה שש"י וזה אומר אני מצאתיה וכולה שלי, 'חילוק' (בבא מציעא ב ע"א).

תמה אחד השומעים: "מה יעשה בחצי טלית, הלא בקריאת שמע צריך לאחוז בארבע הציציות!"

"אה", ענה הרב, "בשביל 'ברוך שאמר' די בשתי ציציות..."

וכבר ספרתי -

בשעתו, נקלע בחור מקבוץ "עין שמר" של "השומר הצעיר" לבני ברק. שוטט בעיר, והגיע לשיבת פוניבו'. תמה לראות מאות בחורים בני גילו שוקדים על תלמודם בריחא דאורייתא. "במה אתם עוסקים" שאל. ונו לו: "בסוגיות התלמוד". לא ידע מזה תלמוד, ולא מהי סוגיא. אמרו לו: "בוא ותחזה שעה של לימוד". הציעו לו כיפה והתאימו לו חברותא. אורו עיניו, ונשאר בישיבה! קבל עלול תורה ומצוות, והיה לבן תורה.

יום אחד נקראתי של מרן ה"חזון איש" זצ"ל. ספר שהקבוץ אינו משרח את נירותיו של החבור, וידוקק ותועדת והוי לדחית גיוסו לצבא. בקש שאטע עמו לחיפה ואסדיר זאת במשרדי הרשויות. הם יערימו קשיים, אבל נוהדרדוקער מסתדר בכל מקום...

נסענו צפונה ברכבת, ובתחנת "בית יהושע" עלה קובצניק על החבור, שנראה עכשיו כבן ישיבה לכל דבר. נדהם, וקרא: "מה אתך, עברת את הנחשלים הנבערים האלה? כלום אינך יודע שחסר להם בורג בראש, מה אתה עושה שם?"

נדרתי. הבנתי שעומדת להתחולל כאן מלחמת תרבות, ומה החבור הזה - בסך הכל כמה שבעות ברישיבה - ידע לענות. אולי משום כן נשלחתי אתו, שאענה במקומו - ואז שמעתי שהחבור עונה: "עזוב, דוד. הנח לי להיות מטומטם כמו ה"חזון איש", ואתה תשאיר פקח כמו יוסקה..."

הלה נבוך בעליל, גרר רגלים ועבר לקרון הסמוך.

שאלתי: "מי זה יוסקה?"

וענה: "אה, הוא מחלק את התערובת לתרנגולים".

ואז הבנתי, שכך צריך לענות. רק כך מבינים הם, כמה נלעגים הם! (הוגדת)

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת יהודית ר' שלום צבי ע"ה נלב"ע י"ד טבת תשע"ז. והאשה החשובה מרת חיה בלומא בת ר' גדלי' הכהן ע"ה

לומר תיבת מורשה וע"כ אחרתיו ונתתי אותה לכם ירושה ושפיר פירש"י זה אחד מ"ק"ו (סלייל אורות)

כי בפעם הזאת אני שלה את כל מנפותי אל לבך ובעברך ובעמך עמבור תדע כי אין כמנוי בבל הארץ: (ט, יד) ברש"י על הפסוק כי בפעם הזאת אני שלה את כל מנפותי וגו'. פירש רש"י: מנאן לגדנו שמטת בכורות שקולה נגד כולן. ומקשים העולם מכת בכורות מאן דבר שמייה הלא כאן מיירי ממכת בבל. ויש לתרץ דהנה איתא ברש"י "בפרשת שמות על הפסוק אם מאן אתה לשה את עמי הנה אנוי הורג את בנך בכורש"י וימכת בכורות באה באחרונה ולמה פתח בה להפחיתות תחלה אלא ללמדך שקשה מכולם בידו ענין שם. והנה מנאן גם כן מוכח שמטת בכורות קשה מכולם בידו דהא כאן נבי דר כתיב את כל מנפותי ללמד שהיא קשה מכולם אם כן קשה היה לו להפחיתם במכת בל מתחלה היה שקולה ככולם. אלא על

ידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים (ו, יב) וברש"י, זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה. ויש לדקדק דתיבות 'ואני ערל שפתים' אינו שייכים לכאן ומיותרים. וי"ל, ונקדים לכתארה כי להקשות על הק"ו שאמר משה הן בני ישראל לא שמעו אלי דמשה אמר לישראל ונתתי אותה לכם מורשה ואיתא בגמ' ב"ב ק"ט דלשון מורשה משמע מורישין ואינו דורשין, והי' להם לישראל צער מזה אבל תיבת ירושה משמע שהיא בעצמו יורש, וא"כ מופרז ק"ו דמה ישראל לא שמעו לו והיא מחמת דאמר להם לישון מורשה והי' להם צער מזה. אמנם יודע דמשה היה ערל שפתים, ואותיות כוננ"ף הוא מנומנא השפתים ולא היה יכול לומר תיבת מורשה וע"כ הי' מוכרח לומר תיבת ירושה והי' מוכרח לשנות מזה שאמר לו "ותנתתי אותה לכם מורשה והוא היה אומר ירושה. ובהו מיושב, הן בני ישראל לא שמעו אלי ואך ישמעני פרעה, וא"ת הלא הק"ו פריכא דכיון דא"ל מורשה הי' להם צער, עו"א ואני ערל שפתים ולא יכולתי